

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
У КРАЇНАХ СВІТУ**

МОНОГРАФІЯ

**МАРІУПОЛЬ
2019**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ І
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КРАЇН СВІТУ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**За науковою ред. чл.-кор. НАПН України,
д.політ.н., проф. К. В. Балабанова**

**Маріуполь
МДУ
2019**

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1. РОЗБУДОВА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Соціально-економічний конфлікт як детермінанта процесу трансформації політичної системи.....	7
1.2. Фактори та принципи концептуалізації державної молодіжної політики (на прикладі Донецької області): історико-політичний аспект.....	66
1.3. Шляхи, механізми та джерела державної політики захисту сім'ї в період кризи.....	106
1.4. Екзогенний вплив Росії на посилення сепаратистських процесів на Південному Сході України.....	137
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ АКЦЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	157
2.1. Роль публічної дипломатії у зовнішній політиці держави.....	157
2.2. Вплив громадських організацій на забезпечення якості вищої освіти: європейський та світовий досвід.....	173
2.3. Становлення інституту лобізму: досвід Канади для України.....	198
РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ У СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ	241
3.1. Еволюція партійної системи Греції у 1974 – 2011 рр.....	241
3.2. Еволюція партійної системи Італії у період Другої Республіки (1993 – 2013 рр.).....	276
3.3. Трансформація партійної системи Республіки Кіпр у рамках ЄС.....	310
3.4. Особливості розвитку партійної системи Японії на сучасному етапі: досвід для України.....	355
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	385

РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ У СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ

3.1. Еволюція партійної системи Греції у 1974 – 2011 рр.

Передумови формування сучасної партійної системи Греції почали складатися ще до встановлення диктатури «чорних полковників» і пов'язані з подіями Другої світової війни, Громадянської війни (1943 – 1949 рр.) та періоду 50 – I половини 60-х рр. ХХ ст., який отримав назву «Реконструкції та модернізації» або «Нестабільної демократії». Ця тривалість у часі пов'язана, насамперед, з тим, що створення нових партій у постдиктатурний період не призвело до зміни правлячої політичної еліти. Відносини, що склалися між провідними політичними діячами країни та їх прибічниками протягом 1940 – 1960-х рр., впливали на міжпартійні відносини в II половині 70 – 90-і рр. ХХ ст. Водночас характерною особливістю політичного процесу Греції, що розвивався після повалення військової диктатури стала відповідність загальноєвропейським тенденціям, зокрема, чіткому поділу провідних партій за ідеологічною складовою. Відповідно, правоцентристський в Греції ототожнюється з Новою Демократією (НД), лівоцентристський – з Всегрецьким соціалістичним рухом (ПАСОК). Крім того, характерною рисою політичного процесу в країні є доволі високий і загалом стабільний рівень підтримки грецьких радикальних лівих з Комуністичної партії Греції. Слід зазначити, що політичний спектр Греції надзвичайно строкатий – від праворадикальних, навіть неонацистських груп, до крайніх лівих – маоїстів, троцькістів, непримиренних марксистів та анархістів. Однак реально на політичний розвиток Греції впливають партії, що представлені у парламенті і мають можливість реалізації своїх програмних завдань. При цьому рівень політичного співробітництва в Греції достатній для врахування інтересів цих партій, не зважаючи на знаходження в опозиції. Прикладом можуть слугувати грецькі комуністи, які з 1974 р.

представлені в парламенті, при цьому практично весь час перебували в опозиції, однак досить дієво захищали власні інтереси, змушуючи уряд йти на компроміси. Розгляд засад діяльності та електоральної підтримки політичних партій чи блоків, представлених в парламенті протягом 3 останніх каденцій, на думку автора, дасть реальне уявлення про характер політичного процесу в Греції на сучасному етапі.

Нині правлячою партією в Греції є Всегрецький соціалістичний рух (Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, Panhellenic Socialist Movement, Панеллінський соціалістичний рух, ПАСОК, ВСП, ВГСП), який було створено 3 вересня 1974 р., одразу ж після відміни надзвичайного стану у Греції, запровадженого «чорними полковниками», та дозволу на політичну діяльність, що був наданий тимчасовим урядом, який змінив військових. Засновником ПАСОК став представник відомої династії грецьких політиків Андреас Папандреу. Як і у випадку з Новою Демократією, певні передумови утворення ПАСОК виникли ще до перевороту «чорних полковників» в квітні 1967 р. Зокрема, А. Папандреу до 1967 р. був членом партії «Союз Центру» (ЕК, СЦ), створеної в 1961 р. його батьком Георгіасом.

Її поява стала відповіддю на посилення популярності лівих ідей у суспільстві, що виявилось в результатах парламентських виборів 1958 р., коли прокомуністична коаліція ЕДА вийшла на друге місце та отримала 24,4% голосів електорату [319, с. 235]. Тенденції посилення популярності лівих ідей у грецькому суспільстві проявилися у програмних засадах діяльності Союзу Центру. Висувалася вимоги розширення демократичних свобод, відміни перевірок на благонадійність, звільнення політичних в'язнів, запровадження центрального планування, зменшення диспропорції в розподілі національного доходу, реформ в освітній галузі, суверенізації зовнішньої політики Греції щодо союзників у НАТО.

Під час правління військової диктатури А. Папандреу очолював створену влітку 1967 р. у Стокгольмі організацію – Всегрецький визвольний рух (ПАК), до якого увійшла більшість його прибічників в лавах Союзу Центру. Водночас до ПАК приєдналася «Демократична оборона», яка об'єднувала представників ліволіберальної інтелігенції,

зокрема, К Сімітіса, Н. Костантопулоса, В. Фільяса. Члени руху мали різні політичні уподобання, але об'єдналися навколо ідеї опору хунті. На шляху до створення ПАСОК ПАК став наступним важливим етапом після Союзу Центру. Фактично вже в 1967 р. А. Папандреу вважав за потрібне створити нову організацію, яка б не несла на собі негативу, пов'язаного з політичними кризами першої половини 1960-х рр., і в якій не було б впливової внутрішньої опозиції до нього [319, с. 278-279].

Повернення А. Папандреу до країни відбулося вже після повалення режиму «чорних полковників» 16 серпня 1974 р. Того ж дня він заявив про необхідність створення нової політичної партії, відмовляючись від участі в Партії Центру. На той час політик остаточно перейшов на позиції європейської соціал-демократії, вважаючи ЕК партією ліберально-центристського спрямування. Отже, А. Папандреу розраховував на те, що його нова партія зможе зайняти нішу лівоцентризму в Греції, витіснивши з відповідної електоральної ніші і ЕК, і інші соціалістичні угруповання. 3 вересня 1974 р. відбувся установчий з'їзд нової партії, що отримала назву «Всегрецький соціалістичний рух» (ПАСОК). До її складу увійшли лівоцентристські налаштовані члени ПАК; представники Демократичної оборони, невелика група «Студенти навколо Папандреу», прибічники якої стояли на ліберально-націоналістичних позиціях і критики ленінського трактування соціалізму; а також ті політики з ЕК, що підтримували позицію А. Папандреу щодо необхідності націоналізації окремих стратегічно важливих галузей промисловості Греції. Виступаючи з програмною промовою, А. Папандреу виголосив чотири пріоритети, навколо яких повинна була зосередитися нова партія: «Боротьба Всегрецького соціалістичного руху за національне відродження, соціалістичну та демократичну Грецію, що базується на принципах нашої національної незалежності, є передумовою для реалізації народного суверенітету; народний суверенітет є передумовою національного визволення й національне визволення є передумовою реалізації демократії» [319, с. 28].

Основною метою ПАСОК було проголошено створення нової держави, вільної від іноземного втручання і такої, що слугувала б інтересам нації. Пріоритетом у розвитку держави повинні були стати питання соціального захисту, децентралізації державного управління, ліквідації диспропорції в соціально-економічному розвитку окремих регіонів. Водночас як короткотермінове завдання було висунено вимоги суворого покарання членів військової хунти, керівників спецслужб, повної реабілітації всіх жертв військової диктатури, забезпечення безперешкодного повернення всіх політичних біженців до країни, проведення люстрації в органах державної влади, відмови від реставрації монархії, встановлення громадського контролю над армією та спецслужбами. У сфері зовнішньої політики ПАСОК виступав за відмову від інтеграції в структури Європейських Співтовариств, вихід не лише з військових, але й цивільних структур НАТО, повну ліквідацію на території країни американських військових баз та надання статусу нейтрального Середземноморському регіону [538].

В економічній сфері ПАСОК наголошував на необхідності з боку держави жорстко контролювати розподілення національного продукту та на проведенні націоналізації окремих стратегічних галузей грецької промисловості, зокрема, банківсько-фінансової сфери. Важливе місце надавалося розвитку сільського господарства, його інтеграції з підприємствами переробної промисловості.

Уже в 1974 р. ПАСОК висунув вимогу впровадження безкоштовної освіти, участі студентів у плануванні діяльності вищих навчальних закладів. Крім того, беручи до уваги підтримку, що надавала Грецька православна церква консервативним політичним силам та військовій диктатурі, ПАСОК вимагав повного відокремлення церкви від держави та секуляризації церковних володінь [538].

Наприкінці 1970-х рр. ПАСОК перетворилася на провідну опозиційну партію Греції. А. Папандреу запропонував стратегію так званої «національної народної єдності», яка була викладена в документі під назвою «Договір з народом». Головна увага в ньому, і, відповідно, передвиборчій кампанії соціалістів була звернута на середні верстви, чий відсоток в загальній структурі населення країни

збільшувався. Зокрема, було заявлено про посилення соціальних гарантій для середнього класу, необхідність активізації його участі в управлінні державою. У цій програмі, що нараховувала понад 100 сторінок, детально розглядалися питання внутрішньої, зовнішньої політики, подальшого економічного розвитку, умов діяльності іноземних компаній, кроків із захисту навколишнього середовища. Слід зауважити на зміні ставлення ПАСОК до процесу європейської інтеграції. Грецькі соціалісти фактично підтримали подальшу інтеграцію країни до ЄС, водночас наголошуючи на необхідності всенародного референдуму з цього питання.

ПАСОК отримав на парламентських виборах 1981 р. 48,1 % голосів, або 172 депутатські місця, і зміг самостійно сформувати уряд, доручивши його очолити А. Папандреу [319, с. 198]. Цей факт, на думку автора, став визначальним в процесі формування сучасної політичної системи Греції, що характеризується поперемінним знаходженням при владі двох основних партій, ПАСОК та НД, у країні. Протягом 1981 – 2004 рр. ПАСОК лише з 1989 до 1993 рр. знаходився в опозиції, але при цьому партію час від часу спіткали внутрішні протиріччя та публічні скандали, пов'язані, насамперед, з особою А. Папандреу.

Напередодні парламентських виборів 2004 р. у ПАСОК відбулася зміна лідера. К. Симітіс, який очолював партію з липня 1996 р., поступився місцем Георгіасу Папандреу-молодшому. Причини зміни полягали у необхідності відновлення довіри до партії з боку робітників та представників середніх міських верств. Політика уряду Симітіса, спрямована на реформу пенсійної, освітньої систем, скорочення дефіциту бюджету за рахунок зменшення державних видатків, надто м'яка, на думку радикально налаштованих груп населення, політика щодо Туреччини, недостатньо критична позиція відносно США призвели до відтоку електорату. Обрання ж Г. Папандреу повинно було привернути увагу тих виборців, які мали теплі почуття до сім'ї Папандреу, та символізувати повернення ПАСОК до своїх коренів. Дійсно, завдяки приходу до влади партії Г. Папандреу ПАСОК вдалося дещо покращити свої електоральні результати порівняно з більш ранніми

соціологічними опитуваннями, але загалом парламентські вибори 2004 р. соціалістами були програні. Партія отримала на них 40,55% голосів і відповідно до виборчого закону провела до парламенту 117 депутатів, опинившись в опозиції. Позачергові парламентські вибори 2007 р. не стали для ПАСОК часом повернення до влади. Водночас на них проявилася нова тенденція для грецької політичної системи країни: відтік певної частини голосів автоматично не призвів до підвищення популярності іншої основної партії. Більш того, на даних виборах обидві провідні партії Греції втратили виборців, які підтримали невеликі парламентські партії. Зокрема, колишні прихильники ПАСОК надали перевагу ККЕ та СИРІЗА. Таким чином, можна говорити про невдоволення традиційною системою розподілу влади в Греції з боку досить значної частини населення. ПАСОК підтримали 2727837 виборців, що становило 38,1% від їх загальної кількості [453; 454]. Це дозволило соціалістам створити в парламенті фракцію з 102 депутатів. У регіональному плані ПАСОК зберіг контроль над номами Західної Греції, Криту і поділив з НД вплив в Центральній Греції, Східній Македонії та Фракії, на Південних Егейських островах [453; 454].

У таких умовах ПАСОК був змушений зосередитися на критиці панівної Нової Демократії, зокрема, за нездатність попередити негативні наслідки світової економічної кризи для Греції та заходах, що були покликані посилити внутрішньопартійну дисципліну. Ідеологічна база була забезпечена за рахунок «Загальної стратегії розвитку партії», прийнятої на VIII конгресі ПАСОК у листопаді 2008 р.; рішень, ухвалених на засіданні Політичної ради 12 лютого 2009 р. та декларації «П'ять національних цілей. Наш план для країни» від 22 лютого 2009 р.

Відповідно до них ПАСОК запропонував зосередити діяльність грецького суспільства на 5 програмних пунктах: активізація міжнародної політики Греції; впровадження програми «Зелений розвиток» Греції; реформа національної системи освіти та науки; покращення системи соціального захисту населення Греції; демократизація держави, децентралізація управління, повернення довіри до влади [558].

У міжнародній сфері ПАСОК наголосила на транснаціональному характері проблем, з якими стикаються сучасні держави. Відповідно, ключ до їх вирішення, на думку грецьких соціалістів, лежить в активізації ролі Греції у світі. Передбачалося посилити вплив Греції в рамках ЄС, збільшити її присутність у загальноєвропейських управлінських структурах. Окреме місце посіла теза про надання державам-членам ЄС більшої самостійності у сфері фінансової політики на період економічної кризи.

Новим елементом у стратегії ПАСОК став акцент на пріоритетності захисту навколишнього середовища в Греції та регіоні. Причинами цього є зростання стурбованості греків екологічною ситуацією в країні, відсутність у Греції впливової «зеленої» політичної партії, яка б мала представництво в національному парламенті, а також досвід інших країн-членів ЄС, де подібні структури відіграють досить вагомую роль. Водночас ПАСОК відмовився від німецької практики, де соціал-демократи утворюють парламентські союзи з «зеленими» на користь власної трансформації в політичну силу, яка б увібрала в себе ідеологію європейського соціалізму та боротьби за чисте довкілля. Програма «Зелений розвиток» стала спробою перегляду основних засад розвитку Греції, намаганням перейти до активного використання тих ресурсів, яким, на думку ПАСОК, досі не надавали значної уваги [567]. Відповідно до цього було запропоновано створити Міністерство у справах навколишнього середовища, землеустрою та житлового будівництва, яке б координувало всі роботи, пов'язані з антропогенними змінами в ландшафті, раціональним використанням лісів та морського узбережжя.

У програмі були детально розглянуті можливі заходи зі зменшення забрудненості повітря, морських вод, стимулювання до використання екологічного громадського транспорту. У разі прийняття програми «Зелений розвиток» ПАСОК брав на себе зобов'язання до 2020 р. скоротити викиди парникового газу та кількість відходів, що відправляються на звалище, збільшити відрахування на нове житлове будівництво; зменшити рівень неефективного використання води та земельних ресурсів. В енергетичній сфері було запропоновано зосередити зусилля на зменшенні залежності країни від імпорту нафти та нафтопродуктів за

рахунок переходу на використання вугілля, газу, гідроенергетики.

Стратегічною метою ПАСОК вважає реформу системи освіти згідно з сучасними вимогами. Освітня система, на думку соціалістів, на сучасному етапі не забезпечує якісного знання іноземних мов, навичок роботи з ЕОМ та Інтернетом [552].

З метою вирішення цих проблем ПАСОК наголосив на необхідності збереження безперервної безкоштовної державної освіти для всіх, починаючи з 3 років; забезпеченні загального доступу до дванадцятирічної середньої освіти; збільшення обсягів державного фінансування до 2013 р. на рівні 5% ВВП країни; зменшення витрат на навчання з боку грецьких сімей [554].

Відповідно до стратегії покращення сфери соціального забезпечення було запропоновано протягом чотирьох років збільшити фінансову допомогу безробітним до 70 % базової заробітної платні; запровадити 4-річну програму адаптації молоді та випускників ЗВО до умов праці на приватних підприємствах. При цьому держава мала б надавати спеціальні страхові гарантії роботи молодого спеціаліста. У сфері соціального страхування запропоновано підвищити базову пенсію до 550 євро, яка буде виплачуватися всім, хто не брав участі в програмах державних та приватних страхових фондів. Ще однією формою боротьби з бідністю мають стати індивідуальні картки з охорони здоров'я та соціального забезпечення.

У галузі державного управління запропоновано до 2012 р. закінчити процес створення «електронного уряду», який дозволив би налагодити прямий зв'язок між окремим громадянином та владою; створити систему цифрових підписів окремих чиновників. Серед конкретних вимог партія висунула вимогу про відміну так званого «коефіцієнту 42», який передбачає, що для отримання перемоги на виборах партії блоку достатньо набрати 41,1% голосів електорату, після чого вона автоматично стане переможцем і отримає 40 додаткових депутатських мандатів [558].

ПАСОК запропонував посилити роль місцевих органів влади, залишивши у сфері центрального уряду питання національної безпеки і оборони, фінансової політики,

культурної спадщини. Усі інші аспекти управління мають перейти на рівень регіонів та окремих громад. У сфері регіональної політики соціалісти заплановано зменшення кількості регіонів за рахунок їх укрупнення, а також запровадження принципу виборності всієї ланки місцевої влади на чолі з губернатором. Традиційно ПАСОК виступив за повне відокремлення держави від церкви, припинення державної допомоги ГПЦ за умови створення юридичних та фінансових механізмів надання їй приватних фінансових пожертв.

Одним з пріоритетів соціалістів є підтримка іммігрантів, зокрема, представників грецької діаспори, що переїхали до країни. Зокрема, ПАСОК пропонує надавати грецьке громадянство дітям іммігрантів, які народилися в Греції, а також студентам, що навчаються в університетах країни; запровадити в навчальних закладах викладання мов національних меншин; надати право голосу іноземцям, що понад п'ять років легально проживають на території держави; посилити кримінальну відповідальність роботодавців, які наймають нелегалів.

Аналіз програми ПАСОК дозволяє говорити про поступову відмову партії від традиційних лівоцентристських гасел. Натомість соціалісти пропонують об'єднатися навколо ідей пріоритетної уваги до екологічного становища Греції, розвитку нових галузей економіки з масовим впровадженням нових технологій, поступової децентралізації управління з наданням широких повноважень місцевим органам влади. Електоральні переваги такої трансформації очевидні – не втрачаючи електорат, що базується в Західній Греції, Східній Македонії, Фракії та на острові Крит і переважно зайнятий у сільському господарстві, ПАСОК намагається перехопити ініціативу в регіонах, де важливу роль відіграють промисловість і сфера обслуговування. Намагання повернути до себе технократів і прибічників чистої екології є свідченням посилення ролі даних функціональних груп в загальній структурі населення Греції. Водночас відзначається прагнення зробити ставку на широкі верстви молоді, на підтвердження чого можна навести програмні пункти ПАСОК щодо подальшої реформи системи освіти, активна протидія планам уряду НД щодо створення приватних навчальних

закладів, пропаганда ідей широкомасштабного впровадження Internet-технологій.

Можливість ПАСОК оперативно реагувати на потреби часу була забезпечена за рахунок передачі значної частини повноважень від Конгресу партії, який відбувається один раз в чотири роки, до Національної Ради, яка налічує понад 300 членів та збирається чотири рази на рік. Повноваження Національної Ради включають в себе управління партією між Конгресами ПАСОК, прийняття конкретних управлінських рішень у рамках загальної стратегії. У свою чергу, Національна Рада ПАСОК обирає з числа своїх членів Політичну Раду, яка налічує 17 чоловік і контролюється Президентом партії. Саме він формулює повістку засідань Національної Ради, строки їх проведення, список доповідей. При цьому Президент партії має широкі можливості в плані формування стратегії партії, визначення її ідеології. Розширення повноважень Президента партії відбулося після приходу до влади Г. Папандреу, який зумів витіснити прибічників К. Сімітіса з виконавчих органів управління ПАСОК.

Погіршення соціально-економічного становища греків в умовах економічної кризи, непопулярність політики прем'єр-міністра К. Караманліса, спрямованої на обмеження фінансових витрат та посилення контролю за соціальною сферою створили для ПАСОК сприятливі умови для перемоги на позачергових парламентських виборах, що відбулися 4 жовтня 2009 р. За їх результатами ПАСОК набрала 43,92% голосів виборців, випередивши НД на понад 10% [425]. Відповідно до виборчого законодавства Греції це дало змогу грецьким соціалістам сформувати однопартійний уряд на чолі з Г. Папандреу. Разом з тим, прийшовши до влади, уряд ПАСОК був змушений продовжити та навіть посилити заходи зі зменшення дефіциту державного бюджету за рахунок скорочення видатків на соціальну сферу та збільшення податкового навантаження. В обмін на допомогу з боку Міжнародного валютного фонду, що була обіцяна у розмірі 110 млрд. дол., влада країни була змушена зобов'язатися зменшити дефіцит бюджету до 8% ВВП Греції [426]. Водночас несприятлива економічна ситуація, зростання податків та каральні заходи проти підприємців, що

мінімізують прибутки, стимулюють збільшення кількості безробітних. На кінець 2010 р. згідно з даними МВФ рівень безробіття в Греції становив 14,3% працездатного населення, водночас деякі грецькі аналітики наголошували на тому, що він сягнув 20%, чого не траплялося, починаючи з 1960 р. [84].

Негативні наслідки економічної кризи, непопулярність кроків уряду з подолання цих процесів призвели до того, що в листопаді 2011 р. Г. Папандреу був змушений подати у відставку. Уряд національної єдності, сформований з представників ПАСОК, Нової Демократії та Народного православного собору, своєю чергою фактично, змушений продовжити політику попередників щодо зменшення соціальних видатків, скорочення державного апарату та реформування фінансового сектору.

З моменту створення у вересні 1974 р. ПАСОК відіграє провідну роль в політичній системі сучасної Греції. У внутрішній політиці Греції партія здійснила докорінні зміни, запровадивши у 80-і рр. ХХ ст. безкоштовну державну освіту, загальне пенсійне забезпечення та допомогу з безробіття. Попри те, що на початковому етапі ПАСОК виступала проти європейської інтеграції Греції, у подальшому саме соціалісти сприяли включенню Греції до зони євро. На сьогодні відбувається поступовий відхід ПАСОК від класичної європейської соціалістичної партійної моделі, зокрема через запровадження жорстких економічних кроків з метою зменшення соціального навантаження на державний бюджет, а також посилення екологічного компоненту в своїй діяльності.

Провідною партією правоцентристського толку є «Нова Демократія» (New Democracy, Νέα Δημοκρατία, НД), що була створена 4 жовтня 1974 р. Біля витоків партії стояв Константінос Караманліс, один з провідних політиків 50 – 60-х рр. ХХ ст. у Греції свого часу був активним діячем Грецького Собору, партії, що була створена колишнім головнокомандувачем грецької армії, маршалом А. Папагосом, та стояла на правих монархічних позиціях. Пізніше, на базі неї Караманліс створив нову силу – Національно-радикальний союз (ΕΡΕ, ΝΡС), завданням якої бачив недопущення приходу до влади соціалістів та комуністів. Цікаво, що Караманліс поступово еволюціонував

від монархіста та прихильника збереження привілейованої ролі армії до прибічника створення в Греції громадянського суспільства. Під час військової диктатури ЕРЕ, як і інші партії, був заборонений, при цьому кілька її провідних діячів були заарештовані. У цих умовах постать К. Караманліса стає одним з символів повернення до громадянського ладу. Зокрема, 20 квітня 1971 р. була оголошена заява кількох колишніх міністрів, в якій вони вимагали проведення вільних виборів в країні, повернення короля та створення ним нового уряду на чолі з Караманлісом [146, с. 41].

Після повалення диктатури «чорних полковників» президент Греції Ф. Гізікіс доручив саме К. Караманлісу очолити «уряд національної єдності», який повинен був якнайшвидше вирішити питання мирного врегулювання відносин з Туреччиною, розслідування фактів корупції та політичних репресій, визначення основних засад подальших політичних, економічних реформ в державі. Знаходження у влади одразу ж після повалення диктатури дало можливість Караманлісу згуртувати навколо себе колишніх соратників з правоцентристської партії «Національно-радикальний союз» (ЕРЕ), а також інших представників консервативних та центристських сил, які в період 1967 – 1974 рр. знаходилися в опозиції до уряду. Водночас він отримав підтримку великих фінансових груп, які не бажали приходу до влади лівих політиків, зокрема з ККЕ [318, с. 290].

4 жовтня 1974 р. була створена партія «Нова Демократія», яка заявила про себе як про політичну силу правоцентристського спрямування, що сповідує радикальний лібералізм та християнсько-демократичні цінності. У своїй програмній промові Караманліс заявив про необхідність утворення нової партії, яка б взяла до уваги помилки минулого [319, с. 27]. В установчій декларації НД про прагнення до впровадження юридичної рівності греків перед законом, захисту реальних національних інтересів Греції, а не політичних стереотипів. Партія виступала за широке впровадження ринкової економіки, одночасно з розширенням секторів, які б контролювалися державою. НД обіцяла провести реформу збройних сил, перетворивши їх на сучасну армію та забезпечити захист інтересів Греції поза межами будь-яких міжнародних об'єднань. Разом з тим,

партія К. Караманліса декларувала необхідність повноцінної інтеграції до Європейських Спільнот, як запоруку подальшого процвітання країни [539].

При формуванні передвиборчої програми Нової Демократії Караманліс насамперед скористався досвідом французьких голлістів. Загалом дослідники відзначають, що К. Караманліс і до 1967 р. був прихильником політичних ідей Ш. де Голля, але саме в період військової диктатури, перебуваючи в Парижі, колишній лідер ЕРЕ остаточно перейшов на позиції голлістів. Загалом передвиборча програма Нової Демократії була оформлена у вигляді інтерв'ю К. Караманліса, мала шестисторінковий обсяг та назву «12 запитань та 12 відповідей» [496, р. 26]. Її головним гаслом було: «Або Караманліс, або танки», яке відображало страх суспільства перед можливим військовим реваншем у разі програшу правоцентристів. На користь партії грав також той факт, що Караманліс прибув до Греції фактично одразу ж після повалення диктатури вранці 24 липня 1974 р. на відміну від інших опозиційних діячів, зокрема А. Папандреу. Тим самим він показував, хто є справжнім лідером країни, здатним об'єднати її.

НД виступала за створення демократичної держави з сильним урядом, відновлення переговорів про вступ Греції до ЄС, продовження співпраці з НАТО. В економічному блоці програми заявлялося про пріоритетний розвиток вільної конкурентної економіки за умови збереження активного контролю держави над стратегічними галузями: телекомунікаційною, транспортною, ВПК. Суттєве значення мала теза про встановлення цивільного контролю над грецькою армією. В умовах страху суспільства перед відновленням військової диктатури або розв'язання громадянської війни в країні Нова Демократія виграла парламентські вибори 1974 р., отримавши 54,4% голосів виборців, або 216 з 300 депутатських місць і сформувала однопартійний уряд [452]. У подальшому партія спромоглася втримати владу після парламентських виборів 1977 р., але втратила її в 1981 р. і знов прийшла до влади лише в 1989 р. внаслідок розчарування значної частини грецького суспільства в діях уряду ПАСОК та укладення тактичного союзу з Комуністичною партією Греції (ККЕ). Уряд Нової

Демократії на чолі з К. Міцотакісом проіснував до парламентських виборів 1993 р., після чого НД знов перейшла в опозицію і знаходилася в ній до березня 2004 р.

Чергова виборча кампанія до парламенту, що відбулася в 2004 р., призвела до зміни влади в країні. Костас Караманліс, племінник К. Караманліса-старшого, який прийшов до влади в партії 21 березня 1997 р., висунув гасло змін в країні, звинувативши ПАСОК в надто довгому, на його думку, перебуванні при владі, корупції та нездатності відповідати на виклики часу. Результати виборів показали перемогу НД, яка отримала 45,36% голосів виборців; своєю чергою, ПАСОК отримала 40,55% голосів [453; 454].

Перемога НД дозволила їй знов очолити країну після 11 років опозиційної діяльності. На посту прем'єр-міністра К. Караманліс зосередився на питаннях реформи державного апарату, зниження безробіття, модернізації аграрної та освітньої галузей, впровадженні сучасних інформаційних технологій. Досягненнями уряду НД в 2004 – 2007 рр. експерти вважають зниження рівня безробіття в країні, зростання економіки на рівні 4 – 4,5% на рік, зменшенні інфляції до 3% на рік, проведення на високому рівні Олімпійських ігор 2004 р., розвиток комунікаційної системи, зокрема, будівництво мережі ширококутового доступу до мережі Internet у віддалених провінціях країни [275]. Водночас критиці з боку опозиції були піддані плани щодо створення приватних навчальних закладів, нездатність уряду швидко реагувати на серію пожеж, які відбувалися в Греції влітку 2007 р., неналежна увага до питань національної безпеки, жорстка протидія профспілкам в її боротьбі за підвищення середньої заробітної плати. Наслідком кампанії критики стало оголошення позачергових парламентських виборів, призначених на вересень 2007 р. Вони показали зменшення підтримки НД, але дозволили їй зберегти владу. Партія отримала 2995494 голоси, або 41,83% від загальної кількості тих, хто прийняв участь у виборах, що на 3,53% менше, ніж у 2004 р. [453; 454]. Аналізуючи динаміку електоральної підтримки НД за окремими регіонами протягом 2004 – 2007 рр., можна стверджувати, що базовими регіонами для партії К. Караманліса залишаються,

насамперед, промислово розвинені Афіни, Пірей та Салоніки [453; 454].

В основі сучасної ідеологічної платформи Нової Демократії лежать кілька основних ключових принципів. Насамперед, збереження культурної та цивілізаційної ідентичності греків, принцип пріоритетності окремих націй як основної структурної одиниці сучасної людської цивілізації. Виходячи з цього, НД вважає своєю метою збереження повноти суверенітету та незалежності Греції. Цікаво, що у виборі між незалежністю та демократичним ладом, НД надає перевагу першому. Так, зокрема, зазначається: «Досі існують нації, які є незалежними, але не демократичними, але немає націй, які є демократичними, але не незалежними» [492]. Важливою складовою ідеології НД є захист надбань всесвітнього еллінізму, який виступає як запорука збереження національної ідентичності греків в світі. Тим самим партія закликає до підтримки країни з боку діаспори, що повинно певним чином компенсувати обмеженість людських та матеріальних ресурсів, а також забезпечити захист інтересів Греції в тих країнах, де існують такі діаспори. Цікавим наочним підтвердженням даної тези може бути візит, що був здійснений делегацією Нової Демократії на чолі К. Караманлісом (племінником) до Маріуполя, зокрема, Маріупольського гуманітарного інституту (сьогодні – Маріупольського державного університету) у вересні 2003 р. Цей візит відбувся під час підготовки до чергових парламентських виборів, що повинні були відбутися в березні 2004 р. У своїй публічній лекції, прочитаній для студентів МГІ, К. Караманліс наголошував на необхідності подальшого розвитку руху еллінізму, його важливій ролі в розвитку Греції, українсько-грецьких зв'язках.

Крім того, партія наголошує на пріоритеті непорушності невід'ємних прав та свобод громадян, забороні цензури, дотриманні прав на громадську діяльність. В економічній сфері НД виступає за пріоритет приватної ініціативи, водночас заперечуючи так званий «необмежений капіталізм» [492]. Втручання держави в економічні процеси повинні обмежуватися сферою захисту принципів вільної конкуренції та певного якісного та кількісного коректування

випуску окремих видів продукції. Водночас НД виступає за повне відокремлення приватного капіталу від політичної сфери.

Нова Демократія розглядає Грецію як невід'ємну частину об'єднаної Європи, пов'язаної між собою політично, економічно та в контексті континентальної системи безпеки. Ефективна та органічна реалізація Греції в Європейському Союзі, на думку партії, є прагненням всієї нації та особистою заслугою Костаса Караманліса-старшого. НД виступає проти утворення єдиного політичного утворення, яке б не враховувало волі та ролі окремих суб'єктів. Саме в збереженні європейським суспільством національного розмаїття НД бачить майбутнє Європи [492].

Отримавши перемогу на позачергових парламентських виборах 2007 р., перебуваючи в статусі правлячої політичної сили, Караманліс сприйняв це як підтвердження правильності обраної його урядом політики. Нарешті вона не зазнала докорінних змін, але була скоригована у зв'язку з економічною кризою. 20 січня 2009 р. уряд презентував «Програму стабільності та розвитку 2008 – 2011 рр.», в якій розглянуті заходи з покращення становища країни [526]. У документі констатувався вплив економічної кризи на національну економіку та суспільство, і, у зв'язку з цим, необхідність змін в стратегії розвитку Греції. Цікаво, що сама НД у цій ситуації виступала лише в якості інструменту законодавчого та інформаційного забезпечення діяльності уряду.

Основну увагу уряд запропонував зосередити на укріпленні економіки країни за рахунок її тіснішої інтеграції в рамках ЄС. При цьому планувалося зменшити бюрократичне втручання, посилити потенціал та конкурентоздатність державного сектору економіки, провести широкомасштабну реформу середньої спеціальної освіти з метою її пристосування до сучасних вимог.

У центрі уваги уряду залишалася реформа державного сектору. Зокрема, з метою економії та оптимізації видатків було заплановано скорочення частини службовців та обмеження прийому на роботу нових працівників за винятком сфери охорони здоров'я та освіти, де навпаки

планувалося збільшити кількість працюючих. За рахунок скорочення кількості держслужбовців повинно було відбутися планове підвищення заробітної плати тих, хто залишився працювати. Службовці, щомісячний прибуток яких не перевищував 1500 євро, мали отримати від уряду одноразову неоподатковану допомогу в розмірі 500 євро.

У галузі бюджетної політики було заплановано зменшення дефіциту бюджету з 3,7% національного ВВП в 2009 р. до 3,2% в 2010 р. і 2,6% в 2011 р. відповідно [526]. Також було запропоновано збільшити мінімальний поріг оподаткування з 10000 до 12000 євро щорічного доходу та зменшити податкові ставки для інших категорій працюючих. Уряд НД фактично пропонував відмовитися від прогресивного податку на прибуток, зокрема, для зменшення кількості випадків ухиляння від оподаткування і штучного применшення власних доходів. Але перед цим зниженням уряд зобов'язав би заможних громадян взяти на себе частину відповідальності за покращення економічної ситуації в країні і сплатити одноразовий внесок до державної скарбниці у розмірі від 1000 до 5000 євро [521]. Караманліс виступив за координацію фіскальної політики всього ЄС з огляду на високий рівень інтеграції фінансових систем держав-членів даної організації. В таких умовах уряд НД наголошував на посиленні ролі загальноєвропейських інститутів на противагу представникам провідних держав ЄС. Караманліс прямо зауважив, що в умовах кризи посилюється політика протекціонізму, обмеження доступу іноземних компаній на національні ринки, що є невігідним для Греції через високий рівень залежності від експорту в рамках ЄС та зацікавленість у посиленні інтеграції [572].

Зважаючи на поступове старіння нації, збільшення кількості пенсіонерів і, відповідно, видатків на їх забезпечення, Караманліс запропонував нову пенсійну реформу, відповідно до якої у 2007 – 2060 рр. пенсійні видатки мали зрости з 11,7 ВВП Греції до 24,1% відповідно. У рамках цього в 2008 р. грецький парламент за ініціативи НД прийняв новий закон про соціальне страхування, у відповідності до якого планується запровадити центральний механізм координування. Був створений Страховий фонд солідарності поколінь, який повинен почати фінансування

пенсійних виплат після 1 січня 2019 р. Джерела фінансування фонду визначені за рахунок 10% щорічного прибутку від приватизації, 4% від прибутку на додану вартість, 10% щорічного прибутку, що отримується від діяльності агенцій, установ у сфері соціального забезпечення.

Аналіз політичної програми Нової Демократії дає змогу говорити про певний синтез консервативних, ліберальних та соціал-демократичних ідей, що обумовлено специфікою самої Греції. Цей феномен знаходить своє відображення в необхідності надання певних соціальних преференцій суспільству в умовах гострої конкуренції з ПАСОК та ККЕ, які, як і НД, мають широку електоральну базу та висувають, зокрема, певні популістські гасла. Таким чином, розуміючи неспроможність партій з класичною ідеологією зберегти свою електоральну нішу, НД висувають концепцію радикального лібералізму, який звільнений від догм та упереджень. Водночас Нова Демократія змушена акцентувати увагу на таких вагомих та актуальних для грецького суспільства моментах, як система освіти, екологія, система медичного страхування. Саме ці аспекти викликають значний інтерес греків і саме в площині вирішення цих проблем полягають шляхи отримання влади в країні.

Вищеперераховані пункти лягли в основу програми НД на позачергових виборах, що відбулися 4 жовтня 2009 р. На той час партія внаслідок глибокої економічної кризи, що охопила Грецію, погіршення соціального становища наслення, непопулярності окремих кроків уряду на чолі з К. Караманлісом у сфері пенсійного забезпечення та освіти втратила значну частину електоральної підтримки, що відобразилося і в результатах виборів. Нова Демократія отримала 33,48% голосів, сформувавши депутатську фракцію в парламенті кількістю 91 чоловік [425]. Таким чином, правоцентристи були змушені перейти в опозицію нового уряду, що був сформований ПАСОК, на чолі з Г. Папандреу. Після поразки на виборах К. Караманліс був змушений піти у відставку, йому ж на зміну прийшов Антонис Самарас, колишній міністр культури в уряді К. Караманліса, відомий своєю жорсткою позицією щодо підтримання партійної дисципліни та викорінення корупції в країні.

Якщо проаналізувати витoki та розвиток партії після 1974 р., можна стверджувати, що вона пройшла шлях від правої партії, орієнтованої на класичний консерватизм, до сучасної політичної сили, яка змушена модернізувати власну ідеологію у відповідності до потреб сьогодення, але при цьому безумовно підтримує республіканський демократичний лад, необхідність національного суверенітету, соціально орієнтовану економіку.

Наступна за популярністю у грецькому суспільстві є Комуністична партія Греції (Communist Party of Greece, Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, ККЕ, КПГ), створена (4) 17 листопада 1918 р. за ініціативи профспілкового діяча Авраама Бенаройа. Її попередниками були невеликі соціалістичні, комуністичні та анархістські угруповання, що склалися переважно з грецьких робітників та концентрувалися в районах країни, де існували промислові підприємства. За результатами установчого з'їзду організації був прийнятий програмний документ «Принципи та платформи СЕКЕ», який засвідчив перевагу в партії прибічників марксизму, ідей класової боротьби та пролетарської революції. Серед короткотермінових завдань СЕКЕ наголошувала на важливості створення загальнонаціональних профспілкових об'єднань, запровадження 8-годинного робочого дня, підвищення зарплатні. Чинником, що безпосередньо вплинув на створення СЕКЕ, на думку сучасних грецьких комуністів, стали події жовтня 1917 р. в Росії і подальше створення Радянської держави. Фактично, з самого початку існування партії вона знаходилася під впливом російських, пізніше, радянських комуністів. Зокрема, першочерговою ціллю ККЕ було проголошено пролетарську революцію та побудову радянської держави за типом Росії [246].

У партії об'єдналися як прихильники Бенаройї, так і ідей В. Ульянова-Леніна та Л.Троцького, що призвело до ідеологічних зіткнень всередині партії, в яких перемогли прибічники більшовизму.

У листопаді 1924 р. відбувся III, позачерговий, з'їзд партії, на якому вона була перейменована на Комуністичну партію Греції (ККЕ, КПГ). Генеральним секретарем ККЕ був обраний Панделіс Пуліопулос, якому на той час виповнилося

24 роки. З партії були виключені всі, хто не підтримував ідеї більшовиків, але внутрішньополітична боротьба на цьому не закінчилася. В основі нових протиріч лежали події, пов'язані з політичними процесами в самому СРСР, а саме – протистоянням між Л. Троцьким та Й. Сталіним. Період партійних чвар в ККЕ продовжувався до 1931 р., коли Генеральним секретарем ККЕ був обраний Нікос Захаріадіс, підтриманий Комінтерном та особисто Й. Сталіним. Фактично, з 1931 р. ККЕ знаходиться на позиціях радянського варіанту комунізму, виступаючи союзником КПРС та СРСР в цілому.

Протягом 20 – 30-х рр. ХХ ст. ККЕ перетворилася на одну з провідних опозиційних партій Греції, що мала потужне парламентське представництво та тісні зв'язки з впливовими профспілковими та громадськими організаціями. Під час Другої світової війни саме ККЕ сформувала найбільш потужну антифашистську організацію в Греції – Національно-визвольний фронт Греції (ЕАМ), до якого увійшли не лише комуністи, але й прихильники інших політичних сил, що виступали за національне звільнення країни. У рамках ЕАМ були створені окремі організації, що відповідали за роботу з профспілками, молоддю, пенсіонерами та інвалідами. Вершиною цієї структури стала Національна народно-визвольна армія (ЕЛАС), яка контролювалася грецькою компартією і в 1944 р. налічувала понад 140 тис. осіб. Але в подальшому, внаслідок програшу у громадянській війні 1943 – 1949 рр., ККЕ була виключена з політичного життя Греції на понад чверть століття, до 1974 р. В юридичних документах Греції того часу членів ККЕ та ДСЕ називали «комуністичними бандитами», а громадянську війну – «війною проти комуністичних банд та злодіїв» [318, с. 213]. Лише в 1989 р. внаслідок участі ККЕ в коаліції з НД були остаточно відмінені репресивні акти по відношенню до комуністів.

Однак, не зважаючи на заборону діяльності ККЕ в період до середини 70-х рр. ХХ ст., не слід вважати, що комуністи не впливали на політичні події в країні. У 1950 р. з'явився «Демократичний табір», до якого увійшли Союз демократичних лівих на чолі з І Софьянопулосом, Соціалістична партія – Союз народної демократії А. Сволоса,

Партія лівих демократів, яку очолював генерал Н. Грігоріадіс. Усі керівники цих партій так чи інакше були пов'язані з діяльністю ЕАМ та ЕЛАС, деякі з них підтримували контакти з емігрантськими колами ККЕ. На парламентських виборах 5 березня 1951 р. Демократичний табір отримав 9,7% голосів, провівши до вищого законодавчого органу 18 депутатів. Таким чином, було доведено, що ліві ідеї не втратили популярності, більш того, в умовах перманентної політичної кризи, посилення ролі військових, економічних негараздів кількість їх прихильників збільшувалася. Загалом, на думку автора, політична система Греції в 50-ті – першій половині 60-х рр. ХХ ст. характеризувалася не стільки антилівими або навіть антимарксистськими тенденціями, скільки неприйняттям саме ККЕ, яка сприймалася як загроза національній цілісності країни та винуватець загибелі понад 100 тис. чоловік під час громадянської війни. Підтвердженням цього може слугувати участь різноманітних лівих партій і блоків у парламентських та місцевих виборах протягом цього часу. Більш того, за твердженням колишнього грецького короля Константіноса II він пропонував прем'єр-міністру Греції Г. Папандреу легалізувати ККЕ, але останній відмовився від пропозиції, не бажаючи втратити лівий електорат. Прямого підтвердження цьому не існує, оскільки король сказав про цей факт вже після смерті Г. Папандреу, але комуністи активно застосовують це твердження під час сучасних виборчих кампаній.

Водночас, сама ККЕ протягом 1950 – 1960-х рр. не спромоглася зберегти єдність. Зростали відцентрові процеси між тими комуністами, що перебували на нелегальному становищі в Греції та емігрантами. Після початку періоду «відлиги» в СРСР від влади в ККЕ був відсторонений Н. Захаріадіс. Частина членів ККЕ в самій Греції не змиралася з відмовою ЦК партії від спадщини сталінізму, і вже в 1956 р. з'являються перші групи, що виступали з позицій підтримки ідей маоїзму та критики «радянського ревізіонізму». У 1964 р. вони об'єдналися в Організацію марксистів-ленінців Греції. Це був перший, але не останній розкол ККЕ. Але прибічники маоїзму в Греції також не створили єдиної організації, розбившись на кілька

угруповань. Єдність партії була порушена також в лютому 1968 р. під час XII пленуму ККЕ в Будапешті. Приводом до цього стало вторгнення військ ОВД до Чехословаччини, хоча протиріччя всередині партії назрівали давно. Помірковано налаштовані члени бюро ЦК ККЕ Д. Парцалідіс, П. Дімітріу, Х. Дракопулос разом з прибічниками вимагали незалежності партії щодо керівництва КПРС, перегляду програмних положень організації та періоду позиції, близькі до єврокомунізму. Наслідком цього стала поява Комуністичної партії Греції (внутрішньої) (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας Εσωτερικού, ККЕ Εσωτερικού, ККЕ (внутрішня), КПГ (внутрішня)). Така назва повинна була підкреслювати виключно грецький характер походження, незалежність щодо інших країн. У свою чергу, прорадянська частина компартії отримала від своїх опонентів назву ККЕ (зовнішня), така, що орієнтується на СРСР. Однак ця назва не отримала широкого вжитку, залишивши стару назву – ККЕ.

Події липня 1974 р., що призвели до падіння диктатури, вплинули і на становище компартії Греції. Після створення цивільного уряду К. Караманліс, посиляючись на роль ККЕ в боротьбі проти «чорних полковників», 28 вересня 1974 р. скасував дію закону про заборону ККЕ від 27 грудня 1947 р. [378, р. 186] Таким чином, було вирішено питання про легалізацію компартії, яке загострювало політичну ситуацію в Греції протягом 1949 – 1967 рр. З іншого боку, Караманліс намагався послабити позиції ПАСОК, який тепер не міг претендувати на весь лівий електорат країни. На виборах 17 листопада 1974 р. ККЕ виступила в союзі з іншими силами лівого спрямування: ККЕ (внутрішньою) та окремими діячами ЕДА, сформувавши блок «Об'єднані ліві». На чолі блоку став Х. Флоракіс, який був обраний Генеральним секретарем ККЕ. Передвиборча програма блоку передбачала повну дехунтизацію та демократизацію країни, визнання руху Опору, повернення політичних емігрантів, ліквідацію місцевих та транснаціональних монополій у Греції, врегулювання кіпрської проблеми на основі рішень ООН, закриття іноземних військових баз, повний вихід з НАТО, обмеження участі в процесі європейської інтеграції та посилення зв'язків з соціалістичними країнами. Внаслідок виборів «Об'єднані ліві» отримали 9,5% голосів, посівши

четверте місце та провівши до парламенту 8 депутатів, серед яких 5 були від ККЕ [451].

Напередодні дострокових парламентських виборів 1977 р. внутрішні протиріччя в блоці «Об'єднані ліві» призвели до його розпаду. ККЕ (внутрішня), ЕДА, «Соціалістична ініціатива», християнські демократи об'єдналися в «Союз лівих та прогресивних сил». ККЕ довелося виступити самотійно на виборах. Таким чином, перед лівим електоратом було поставлено питання вибору між двома курсами: один, на єврокомунізм, інший – на радянський варіант комуністичного руху. Результати виборів довели більшу популярність ККЕ, за яку проголосували 480272 особи, або 9,4% електорату. Завдяки цьому до парламенту потрапили 11 депутатів-комуністів. Водночас «Союз лівих та прогресивних сил» отримав лише 2 депутатські місця і в подальшому припинив своє існування.

Ще одним результатом виборів 1977 р. стало перетворення ККЕ на один з основних елементів грецької політики. Партія отримала стабільну електоральну базу, свого виборця. Сутність такого становища полягає в тому, що ККЕ в сучасній Греції не має практичних шансів перемогти на виборах та сформуванню уряду самотійно, з іншого боку, як вже зазначалося раніше у грецькій парламентській традиції випадки блокування партій, що окремо пройшли до парламенту, доволі рідкі. Але, не зважаючи на це, ККЕ відіграє важливу роль якраз як парламентська опозиція, слідкуючи за всіма кроками уряду та даючи їм альтернативну оцінку. Партія відзначається міцними позиціями в профспілковому русі, зв'язки з яким беруть свій початок ще з часів СЕКЕ і бере активну участь у страйковому русі. Підтвердженням нового статусу ККЕ стали вибори до парламенту в 1981 р., за результатами яких комуністи отримали 10,9 %, або 13 депутатських місць, підтвердивши свій статус третьої за впливовістю політичної сили Греції. Загалом 1980-ті рр. можна вважати періодом розквіту ККЕ. На парламентських виборах 1985 р. комуністи отримали 9,9% голосів, зберігши за собою 12 депутатських місць, а під час політичної кризи 1989 – 1990 р. спромоглися навіть створити технічний уряд з НД в якості учасника блоку «Коаліція лівих та прогресу» (Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου,

Συνασπισμός, Synaspismos, ΣΥΝ, SYN, СИН, КЛП). Це сталося завдяки отриманню на виборах у червні 1989 р. 13,1% голосів виборців та обранню до парламенту 28 депутатів, серед яких частка комуністів склала понад 78% [451].

Однак у 1990-ті рр. ККЕ поступово втрачає популярність серед населення Греції. Пов'язано це, на думку грецьких політологів, з низкою причин. Насамперед, вплинула ліквідація СРСР та соціалістичних режимів у країнах Центральної та Південної Європи, що зумовило кризу комуністичного руху загалом. Крім того, на виборця вплинули чвари в самій ККЕ, пов'язані з прагненням частини керівництва партії перейти на позиції єврокомунізму, або навіть соціал-демократії, відмовившись від марксистської ідеології. Протягом 1991 р. відбулися два позачергові з'їзди ККЕ, на яких розгорнулася боротьба між прихильниками модернізації партії та консерваторами. Останні перемогли на XIV з'їзді ККЕ в грудні 1991 р., внаслідок чого 45 членів ЦК компартії Греції вийшли з її складу, об'єднавшись у рамках СИН. У свою чергу, Генеральним секретарем ККЕ була обрана Алека Папаріга, яка зберегла традиційну ідеологію компартії, орієнтовану на марксизм. У 90-ті рр. ХХ – на початку ХХІ ст. популярність ККЕ в країні істотно знизилася, не перевищуючи 6% голосів виборців. Однак навіть у цих умовах комуністи зберегли представництво в грецькому національному та Європейському парламентах, не втративши базовий електорат, який в основному складається з робітників столичного регіону та селян віддалених островів.

На парламентських виборах 2004 р. ККЕ отримала 5,89% голосів, створивши в парламенті власну фракцію з 12 депутатів (див. Додаток 3.1). У 2007 р. на позачергових виборах їм вдалося значно покращити свої позиції, збільшивши рівень електоральної підтримки до 8,15% або 22 депутатів у парламенті. Причини такого успіху, на думку автора, полягають не лише у вдалій передвиборчій агітації комуністів, які зосередилися на критиці уряду К. Караманліса за неспроможність ефективно боротися з масовими підпалами лісів, а також політику, спрямовану на приватизацію земельних ресурсів, зокрема, лісів, перетворення їх на об'єкт продажу. При цьому ККЕ наголошувала на тому, що між НД та ПАСОК не має

принципової різниці, оскільки обидві партії виступають за розвиток приватної власності на землю. Цікаво, що риторика ККЕ опосередковано працювала на інтереси Нової Демократії, оскільки її основним об'єктом був електорат, що хитався в своїх симпатіях між ПАСОК, СИРІЗА та ККЕ. Ще однією причиною успіху комуністів стали обопільні звинувачення двох провідних партій Греції в корупції та нездатності керувати країною, що також негативно діяло на політично нестабільний електорат. У регіональному плані основна частина прибічників ККЕ зосереджена навколо Афін, Пірея та Салонік, на Іонічних та Північних Егейських островах [453; 454]. Найвищі показники підтримки компартії Греції були зафіксовані на островах Самос – 18,1%, Керкіра – 14,89%, Лесбос – 13,99% та II територіальному окрузі Пірея – 14,55% відповідно. Таким чином, підтверджується теза про те, що базовий електорат комуністи мають серед робітників, зокрема, докерів і острівних селян, що досі, переважно, займаються натуральним господарством.

На сьогодні ККЕ керується програмою, прийнятою на XV з'їзді ККЕ в травні 1996 р. Відповідно до неї сучасна ситуація в світі та, зокрема, в Греції оцінюється як криза капіталізму, його історичний кінець. Такий висновок робиться на основі того, що сучасний економічний розвиток характеризується стадією державно-монополістичного капіталізму, який веде боротьбу за перерозподіл світу, утворення «нового світового порядку». Проявами кризи є експлуатація невеликою групою капіталістично-розвинених держав усіх інших країн світу; створенням міжнародних організацій, які служать інтересам монополій, серед таких, зокрема, називають ООН, СОТ, МВФ, ОЕСР та інші; збільшення кількості бідняків, безробітних, криза традиційних цінностей, торгівля знаннями, культурними надбаннями; зростання ролі сфери обслуговування на противагу зменшенню частки промисловості в національній економіці Греції. Власній країні ККЕ надає не надто почесне місце нижньої, залежної ланки в сучасній імперіалістичній системі. На думку комуністів, Греція цілком залежить від іноземного капіталу через більш пізню, ніж в провідних західних країнах, економічну модернізацію. Проявом цього на думку ККЕ є пріоритетний розвиток сфери обслуговування

за одночасного звуження промислової бази та занепаду сільського господарства [246].

Виходячи з вищеперерахованого, ККЕ пропонує власний шлях розвитку Греції – перетворення її на соціалістичну державу як етап на шляху до комунізму. На першому місці серед вимог стоїть звільнення країни від пут Європейського Союзу, що розглядається як основна передумова ефективного розвитку Греції, реалізації її потенціалу. Цікаво, що при цьому на відміну від вимоги негайного виходу з НАТО формулювання розриву відносин з ЄС менш чітке. Критика ЄС базується на негативному ставленні до ідей утворення наднаціональних органів влади, можливості втручання організації у внутрішні справи своїх членів не лише політичними та військовими методами. ККЕ звинувачує структури ЄС у намаганні поділити робочий час працівників на активний та пасивний з, відповідно, переходом на неоплату останнього; подальшому звуженні системи соціального страхування, пенсійного забезпечення; активному використанні міграційних потоків до країн ЄС з метою найму дешевої робочої сили. Особливій критиці піддаються плани ЄК щодо перегляду єдиної аграрної політики, зниженні видатків бюджету ЄС на сільське господарство, відмові під підтримки середніх та дрібних господарств, підтримці використання генно-модифікованих культур. Відкидаючи принципи, на яких існує ЄС, ККЕ не відмовляється від ідеї союзу європейських народів, який бачить на засадах соціалізму марксистського спрямування, інтеграції народного господарства країн континенту, відмови від диктату найбільших його держав.

Наряду з Півночноатлантичним альянсом ККЕ вимагає припинити членство в Західноєвропейському союзі (ЗЄС), повного виведення американських військових баз та ядерної зброї з країни. Цікавим доповненням до даних пунктів є пропозиція розпустити і інші військово-політичні організації, назви яких не деталізуються. Доповненням до програмних положень ККЕ стали тези, оприлюдненні в листопаді 2008 р., вже після серпневих подій в Грузії. Так, зокрема, цей конфлікт ККЕ розглядає в рамках класової боротьби, вважаючи головним винуватцем війни США, які підштовхували Грузію до вторгнення у Південну Осетію.

Водночас, Росію ККЕ розглядає як державу капіталістичну, справжньою метою якої був не захист «беззбройних», а лише інтереси власних монополій, витіснення інших імперіалістичних держав з регіону, експлуатація місцевого населення [4]. Саме імперіалістичний характер сучасної Росії заважає їй перетворитися на стримуючу відносно Заходу силу, якою виступав СРСР. У своїх програмних документах ККЕ намагається уникати детальної оцінки ролі КНР в сучасному світі та сутності правлячого режиму цієї країни, але опосередковано дана країна піддається критиці. Зокрема, пояснюючи особливості кризи сучасного капіталістичного світу, ККЕ наголошує на посиленні КНР як одного з полюсів імперіалізму.

Традиційною для комуністів є особлива увага до соціальної сфери. ККЕ пропонує посилити боротьбу з безробіттям, запровадити автоматичну індексацію заробітної платні, пенсій, допомоги з безробіття у відповідності до рівня інфляції. Важливим пунктом програми партії є ліквідація різниці в оплаті праці у відповідності до статевої, вікової ознак, а також вирівнювання зарплатні греків та робочих-мігрантів.

Наступною вимогою ККЕ є посилення державного сектору економіки, насамперед, у стратегічно важливих галузях економіки: енергетиці, банківській сфері, добуванні корисних копалин, транспорті та сфері впровадження нових технологій. На думку комуністів, необхідно передати під контроль держави всі основні служби соціальної політики, а в перспективі повністю ліквідувати приватні медичні заклади та компанії соціального страхування.

У державному управлінні комуністи вимагають продовжити політику демократизації збройних сил та спецслужб, зокрема, запровадити профспілки; посилити самостійність місцевих органів самоврядування, основною загрозою яким комуністи бачать директиви Європейської Комісії та національного уряду. Традиційно ККЕ виступає за повне відокремлення церкви від держави, а також за посилення ролі державних ЗМІ, які повинні формувати інформаційну політику в країні. У програмі ККЕ знайшли своє відображення також питання охорони та розвитку культури; відторгнення процесу комерціалізації спорту,

припинення його використання як засобу маніпуляції свідомістю молоді, запровадження державної програми оздоровлення нації; захисту навколишнього середовища.

Економічна криза, що охопила Грецію в 2008 р., активізація протестного руху не призвели до значного збільшення електоральної підтримки ККЕ. Навпаки, результати позачергових парламентських виборів 2009 р. показали зменшення рівня підтримки комуністів. Якщо на виборах 2007 р. за ККЕ проголосувало 8,15% виборців, то в 2009 р. – 7,54% [425]. Такі результати з одного боку свідчать про досить стабільну підтримку з боку базового електорату, а з іншого – невідповідність гасел ККЕ прагненням радикально налаштованої частини суспільства, зокрема, молоді, яка надає перевагу позапарламентським силам, зокрема, антиглобалістам та анархістам.

Серед правих політичних сил до парламенту входить Народний православний собор (Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός, ΛΑ.Ο.Σ, ΛΑΟΣ), створений журналістом Георгіосом Каратзаферісом 14 вересня 2000 р. через кілька місяців після того, як він був виключений з НД. Офіційною причиною цього стали неодноразові антисемітські висловлювання Каратзаферіса, які дискредитували одну з провідних політичних партій сучасної Греції. Ідеологія нової партії сформувалася на принципах націоналізму та антиглобалізму. Партія виступає з позицій відмови від традиційного поділу на лівих, центристів та правих. Замість цього ΛΑΟΣ пропонує гуртуватися навколо себе тим, хто належить до непривілейованих верст населення Греції, тих, хто виступає проти глобалізації, а також за збереження повноти національного суверенітету.

У своїй політичній програмі ΛΑΟΣ запропонував свій варіант реформи державного сектора, який полягає в запровадженні прямих всенародних виборів президента республіки і наділенні його широкими повноваженнями. Водночас праві виступають за пряме обрання прем'єр-міністра та членів уряду і обмеження терміну їх перебування при владі. Крім того, ΛΑΟΣ пропонує обмежити депутатську недоторканість та надати право ініціювати судове переслідування парламентарів Конституційному суду республіки [508]. Підтримуючи свою назву, ΛΑΟΣ виступає за

збереження особливої ролі Грецької православної церкви в державі за умови рівного та неупередженого ставлення до будь-яких інших конфесій.

У сфері зовнішньої політики ЛАОС вважає за необхідне посилити контроль над кордонами Греції та обмежити імміграцію. ЛАОС займає жорстку позицію щодо врегулювання Кіпрської проблеми, наголошуючи на принципі єдності острова; виступає за політку стримування щодо Туреччини та Македонії. У питанні європейської інтеграції праві посідають дещо двоїсту позицію. З одного боку, вони заявляють про незворотність європейського шляху розвитку Греції та її членства в ЄС на засадах конфедерації. З іншого боку, ЛАОС вимагає збереження пріоритету національних інтересів, обов'язкового консенсусу з усіх зовнішньополітичних питань, захисту культурних традицій грецької цивілізації. Особливу увагу ЛАОС приділяє проблемі глобалізації. Праві не відкидають позитивних наслідків глобалізаційних процесів, але основну загрозу вбачають в тенденціях до поглиблення нерівності між різними народами, зникненні культурних та національних особливостей народів світу [527].

В економічній сфері ЛАОС вважає за необхідне проводити комплексну політику, яка базувалася б на визнанні приватної власності, вільній конкуренції та підприємництва і збереженні при цьому за державою ролі регулятора ринку. Праві виступають проти присутності на національному ринку Греції великих транснаціональних компаній, звинувачуючи їх у діях, що не відповідають інтересам суспільства. ЛАОС вимагає законодавчого забезпечення надання пріоритету громадянам Греції при наймі на роботу, запровадження податкових пільг для тих компаній, які не використовують нелегальної праці іммігрантів.

Значну увагу ЛАОС у своїй програмі приділяє питанню соціального захисту. Зокрема, він запропонував запровадити єдину національну пенсію для громадян Греції, які мають річні прибутки менше 7500 євро; надавати фінансову допомогу безробітним протягом терміну понад один рік; надавати постійну матеріальну допомогу всім грецьким сім'ям, що перебувають за межею бідності; створити Центри

психологічної підтримки для пенсіонерів, самотніх людей, та тих, хто потребує такої допомоги. У сфері охорони здоров'я пропонується запровадити єдину національну політику медичного страхування з метою уніфікації діяльності відповідних кампаній і фондів. Також ЛАОС пропонує створити єдину установу – «Агенцію з охорони здоров'я», яка займалася б координацією політики в цій галузі. Крім того, ЛАОС виступає за запровадження електронної медичної карти, надання податкових привілеїв лікарям, які працюють у віддалених районах країни, запровадження програм безкоштовної освіти для медичних робітників протягом всього життя. При цьому ЛАОС не виступає за ліквідацію приватних медичних закладів, але вимагає запровадження єдиних критеріїв діяльності з державними лікарнями [527].

У сфері освіти праві пропонують збільшити видатки до 5% бюджету країни, запровадити 12-річну базову середню освіту, посилити національні акценти та наголос на патріотизмі під час викладення історії в школах. У галузі вищої освіти пропонується посилити контроль над діяльністю адміністрації, модернізацію навчальних програм у відповідності до європейських стандартів. Крім того, ЛАОС виступає за створення спеціальних корпусів охорони університетів, які взяли на себе питання охорони правопорядку та недопущення використання території ЗВО для дій, спрямованих проти суспільства. Праві не наголошують прямо на ліквідації положень про недопущення на територію університетів працівників поліції та прокуратури, але завжди підтримують у парламенті заходи, спрямовані проти радикально налаштованих елементів серед студентства. Головною особливістю в підходах до вищої освіти ЛАОС є пряма підтримка ідеї про необхідність відновлення діяльності приватних навчальних закладів. Праві мотивують це застарілістю норм Конституції, які забороняють приватні ЗВО, недостатністю фінансування з боку держави та відтоком студентів до іноземних університетів.

Аналіз програми ЛАОС дозволяє говорити про те, що ця політична сила дійсно відійшла від традиційної ультраконсервативної ідеології. Підтримуючи з одного боку пріоритет національних інтересів та підкреслюючи негативні

наслідки глобалізаційних процесів, ЛАОС, з іншого боку висуває докладну програму соціальних реформ, які зорієнтовані на найбільш бідні групи населення Греції. Водночас ЛАОС намагається знайти підтримку серед представників малого та середнього бізнесу, а також державних службовців, пропонуючи їм реформи, пов'язані з податковими пільгами, новими соціальними гарантіями і збільшенням доходів. Крім того, ЛАОС намагається залучити до себе ту частину грецького суспільства, яка виступає з позицій антикомунізму, антисемітизму та гомофобії. Зокрема, сам Г. Каратзаферіс неодноразово висловлювався про негативну роль євреїв у діловому житті Греції, а також семітські корені керівників ПАСОК. Ці позиції не відображені в програмі ЛАОС, однак добре відомі як прихильникам, так і противникам партії в країні.

Дебютувавши на парламентських виборах 2004 р., ЛАОС не зміг потрапити до парламенту, отримавши 162494 голоси, або 2,19% від загальності кількості тих, хто проголосував [453; 454]. Водночас тенденцію до зростання популярності ЛАОС продемонстрували вже вибори до Європейського парламенту, що відбулися 13 червня 2004 р., на яких ЛАОС отримав 4,12%, провівши до парламенту одного депутата – Г. Каратзаферіса. Парламентські вибори в 2007 р. підтвердили зростання популярності правих у Греції. Партія набрала 271763 голоси (3,8%), що дозволили їй створити в парламенті власну фракцію у кількості 10 депутатів [553; 454]. Регіональний зріз електоральної підтримки ЛАОС свідчить про відносну популярність партії серед населення Афінського регіону та Салонік [453; 454]. У свою чергу, більш віддалені регіони, зокрема, острівна частина Греції, відмовили ЛАОС у підтримці. Слід відзначити, що передвиборча стратегія ЛАОС якраз і була спрямована на великі промислово розвинені регіони з високим рівнем щільності населення. За відносно невеликих фінансових затратах ЛАОС вдалося охопити значну частину потенційного електорату. Стабільність електоральної бази ЛАОС була підтверджена в 2009 р., коли на позачергових парламентських виборах партія отримала 5,63% голосів виборців, що дозволило їй провести до парламенту 15 депутатів [425].

Успіх ЛАОС є свідченням актуалізації питання щодо впливу сучасних глобальних процесів на життя греків. Інтенсивні міграційні потоки, переважно нелегальні; зростання рівня злочинності; активна діяльність ТНК в Греції, певне стирання національних рис, загроза самотності культури призводять до підтримки таких партій, як ЛАОС. Причому дана тенденція характерна не лише для Греції, але й інших держав Європейського Союзу. Водночас слід зазначити, що з приходом до парламенту радикальність деяких гасел ЛАОС зменшилася, зокрема, партія тепер виступає за активну участь країни в ЄС.

Серед лівих сил Греції в парламенті представлений також блок «Коаліція радикальної лівої» (Συνασπισμός Ριζοσλαστικής Αριστεράς, Coalition of the Radical Left, ΣΥΡΙΖΑ, SYRIZA, СИΡΙЗА, КРЛ), який утворився в січні 2004 р. СИΡΙЗА об'єднала широкий спектр політичних рухів від соціал-демократів та прибічників єврокомунізму до троцькістських та маоїстських угруповань, від радикальних екологів до феміністських організацій. Своєрідним підтвердженням цього є коаліційна символіка, що об'єднала червоний, зелений та пурпуровий, які, відповідно, символізують союз лівого, екологічного та феміністичного рухів.

Основним учасником блоку є «Коаліція лівих рухів та екологів» (Συνασπισμός της Αριστεράς των Κινήματων και της Οικολογίας, ΣΥΝ, СИН), яка трансформувалася в 2003 р. з «Коаліції лівих та прогресу». При цьому з метою збереження партійної єдності в ній дозволене існування різних ідеологічних течій. Зокрема, на V конгресі, що відбувся в лютому 2008 р., було сформовано 4 основних платформи: «Крило оновлення» (радикальні соціал-демократи, які в партії посідають правий фланг), «Лівий потік» (прибічники єврокомунізму, що посідають центристські позиції в партії), «Червоно-зелена мережа» (еко-марксистки, у партії знаходяться на лівих позиціях), «Ініціатива» (євроскептики з числа марксистів, що виступають з радикально-лівих позицій). Під час конгресу була сформована ліва більшість, яка і координує на сьогодні діяльність партії [535]. Крім СИН до СИΡΙΖΑ входять: «Демократичний соціальний рух» (Δημοκρατικό Κοινωνικό Κίνημα, ΔΗΚΚΙ), який був створений в

1995 р. групою колишніх членів ПАСОК на чолі з Д. Цоволасом і перед виборами 2007 р. вступив до СИРІЗА; «Ρυх за єдність дій лівих» (Κίνηση για την Ενότητα Δράσης της Αριστεράς, ΚΕΔΑ), який був створений у 2000 р. двома колишніми депутатами від ККЕ І. Цеонасом та М. Костопулосом.

Зацікавленість учасників в єдності коаліції пояснюється кількома причинами: по-перше, необхідністю боротьби за парламентське представництво власних партій в умовах фактичного розподілу електорату між трьома основними гравцями; по-друге, можливістю залучення під об'єднану політичну силу як державних коштів, що виділяються на утримання партій, так і приватних пожертв; по-третє, наявністю в суспільстві попиту на політичну силу, яка б виступала з більш радикально лівих позицій, ніж ПАСОК, але б не мала такого одіозного іміджу, як ККЕ.

Основну увагу СИРІЗА зосереджує на соціальних реформах. Зокрема, пропонується значно збільшити пенсії за рахунок запровадження нових податків на капітал, ввести обов'язкове страхування від безробіття, нещасних випадків на виробництві, зменшити до 35 років стаж, необхідний для отримання пенсії жінками та робітниками, що працюють на шкідливому виробництві, скоротити робочий тиждень до 35 годин за умови п'ятиденки, ліквідувати будь-яку дискримінацію між старими та молодими робітниками, чоловіками та жінками, посилити роль колективних договорів під час найму на роботу. По відношенню до жінок, що працюють, СИРІЗА вимагає скорочення робочого часу без втрати зарплатні, виступає проти запровадження неповного робочого дня та гнучкого графіку під приводом боротьби з економічною кризою.

У сфері охорони здоров'я пропонується перейти на засади повного державного утримання медичної галузі, створити комплексну національну систему первинної медико-санітарної допомоги, посилення контролю над приватним медичним сектором.

Коаліція надає значну увагу питанням захисту осіб з обмеженими можливостями. Серед вимог СИРІЗА слід виокремити: доступ інвалідів до всіх областей соціально-економічного та політичного життя; надання їм

безкоштовного соціального забезпечення; створення закладів соціальної реабілітації інвалідів в кожному регіоні країни; створення єдиного національного реєстру осіб з обмеженими можливостями задля ефективного задоволення їх потреб. Ліві пропонують посилити заходи з інтеграції дітей-інвалідів до суспільства, зробити обов'язковим їх шкільне навчання [568].

У сфері освіти СИРІЗА вимагає радикального збільшення фінансування галузі, яке повинно становити не менш 8% від ВВП Греції, надання активної підтримки вчителям та викладачам, безкоштовної 2-річної дошкільної та 12-річної середньої державної освіти, перегляд навчальних планів, підтримка полікультурного підходу до системи освіти, надання значних грантів на фундаментальні дослідження, перетворення грецьких університетів на науково-дослідні центри світового значення [516].

Радикальнішими та чіткішими на відміну від інших партій є вимоги СИРІЗА у сфері боротьби за гендерну рівність. Причини полягають у тому, що феміністичні організації є одним з ключових елементів коаліції. Фактично, саме вони і сформували гендерний блок політичної програми СИРІЗА. Серед вимог «радикальна ліва» вимагає запровадження системи статевої освіти на всіх рівнях освіти, проведення пропагандистської кампанії на державному рівні на користь використання протизаплідних засобів, підтвердження права жінок на власний вибір часу та місця народження дітей, ліквідації патріархального характеру грецьких сімей [540].

В галузі економіки об'єктом критики СИРІЗА виступає сільськогосподарська політика грецького уряду, насамперед, за відмову від радикальних перетворень галузі в інтересах фермерів та чітке виконання вимог Європейської Комісії в цій сфері. Зокрема, блок вважає згубною для грецьких фермерів «Єдину сільськогосподарську політику ЄС» (ЄСПП) через їх збіднення протягом 2000 – 2008 рр. на 13%. Проявами кризи в сільському господарстві, на думку СИРІЗА, є зменшення обсягів виробництва, і, відповідно, збільшення продовольчого імпорту; зростання безробіття серед селян; зниження державних видатків на модернізацію галузі, зокрема, розвиток іригаційної системи. Крім того, в провину

державі ставиться використання кооперативного руху задля тиску на селян. З метою виправлення ситуації СИРІЗА пропонує, насамперед, провести реформу ЄСПП через переорієнтацію її на підтримку дрібних фермерів; збільшити видатки ЄС на утримання сільського господарства з посиленням саме середземноморського вектору субсидування [542].

Завдяки входженню до коаліції представників екологічних організацій, СИРІЗА одним з ключових елементів своєї програми бачить активний захист навколишнього середовища. При цьому основну увагу приділено розгляду питань, пов'язаних з масовими пожежами, неефективним використанням водних ресурсів та приватизацією морського узбережжя у районі великих грецьких міст. СИРІЗА вимагає збереження дії статті 23 Конституції Греції, в якій говориться про природоохоронну діяльність держави; введення заборони на вирощення та вживання генно-модифікованих продуктів, надання пільг тим господарствам, які вирощують органічну сільськогосподарську продукцію; ефективного впровадження дії Кіотського протоколу; зниження рівня видобутку корисних копалин та будівництва електростанцій, що вживають подібні види палива, за рахунок більш активного використання відновлюваних видів енергії [582].

Електоральний потенціал СИРІЗА був визначений вже під час парламентських виборів 2004 р., коли блок отримав 241722 (3,26%) голоси, зайнявши четверте місце серед 15 учасників [353; 454]. Цей результат дозволив СИРІЗА провести до парламенту 6 депутатів. Не випадковість потрапляння СИРІЗА до грецького парламенту була підтверджена на позачергових виборах 2007 р., за результатами яких вона отримала 361213 (5,04 %) голосів виборців. Внаслідок цього «радикальні ліві» збільшили свою парламентську присутність до 14 депутатів. Позачергові вибори до парламенту в жовтні 2009 р. засвідчили незначне зменшення присутності СИРІЗА в вищому законодавчому органі, блок отримав 4,6% голосів виборців або 13 депутатських місць. У регіональному плані електоральною базою СИРІЗА є, насамперед, Афіни, Пірей та Салоніки [453; 454]. у свою чергу, сільськогосподарські провінційні регіони Греції підтримали СИРІЗА значно

менше, що пояснюється з одного боку невідповідністю гасел коаліції політичним та соціальним поглядам більшості місцевого населення, а з іншого – обмеженості інформаційних та фінансових ресурсів блоку.

3.2. Еволюція партійної системи Італії у період Другої Республіки (1993 – 2013 рр.)

Суспільно-політична ситуація сучасного світу характеризується активізацією суспільних трансформацій у країнах різного рівня розвитку й можливостей. У зв'язку з цим, в умовах модернізації суспільства, виникають глобальні зрушення в характері функціонування політичних систем. У ході цього процесу відбувається еволюція партійних систем і політичних партій. Партійна система є одним із найважливіших інститутів, що впливає на тип політичного режиму та політичну систему суспільства в цілому.

Особливістю дослідження італійської партійної системи є те, що її трансформація відбувалася поетапно (країна пройшла від монархії через фашизм, двопартійність до багатопартійної системи Другої Республіки). Сучасна Італія має яскраво сформовану багатопартійність, втім, частіше за все має коаліційний характер. Окрім цього, на сучасному етапі внутрішнього становища Італії спостерігається процес прагнення до консолідації наявних партійно-політичних сил з метою створення дієздатної партійної системи.

Протягом своєї історії становлення як держави Італія переживала значні зміни. Після краху політичної системи Першої Республіки італійська партійна система пройшла через травматичний процес деструктуризації. На політичну арену країни вийшли нові політичні сили, які й сьогодні визначають політичний курс Італійської Республіки. Процес становлення та еволюції нових політичних об'єднань мав певні особливості, характер яких визначався низкою факторів. По-перше, це були регіональні особливості, по-друге, підтримка та визнання їх електоратом, по-третє, фінансові можливості.

Перші вибори, на яких виступили новостворені політичні партії, відбулися в 1993 р. Втім, до цього на місцевих виборах 1993 р. з успіхом пройшли відсотковий